

► Bouwen aan Houten

gemeente Houten

Nieuwsbrief Natuur en Landschap

Houten demarreert

Het Houtense landschap verbergt meer dan u denkt. Met de fietsroutes uit 'Fietsen door verdwenen rivieren' kunt u het oude rivierenlandschap herbeleven.

Routes brengen woest landschap weer tot leven

► Fietsen door verdwenen rivieren

Op 12 juli werd in de uiterwaarden van Tull en 't Waal met hulp van de Schalkwijkse brandweer het boekje 'Fietsen door verdwenen rivieren' op spectaculaire wijze onthuld. Voor de angstige fietser onder u: vrees niet! De drie fietsroutes sturen u niet de Lek of de Kromme Rijn in, u houdt gewoon droge voeten. Bij de fietsroutes in en rond Houten wordt wel uw observatievermogen en inbeeldingsvermogen op de proef gesteld. Ziet u straks de verdwenen rivieren in Houten? Misschien woont u als Houtenaar al jaren op een verdwenen rivier, zonder dat u het ooit geweten heeft! Het boekje helpt u zoeken naar de verdwenen rivieren en de sporen die we daar vandaag de dag nog steeds van terugzien.

Woest landschap

Doel van de drie routes is om u al fietsend te leren kijken naar het landschap zoals u dat waarschijnlijk nooit eerder gedaan heeft. We gaan daarvoor ver terug in de tijd, nog voordat er sprake was van bewoning in Houten. Een woest landschap onder

invloed van diverse rivieren. De natuur kon zijn gang gaan en de rivieren slingerden door het landschap, overstroomden en verlegden hun loop diverse malen. Met dit dynamische spel van water, zand en klei werd de natuurlijke basis gelegd voor het rivierenlandschap, waar Houten deel van uitmaakt. Dit spel werd 1000 tot wel 6000 jaar geleden gespeeld. De sporen die achterbleven worden ook wel aardkundige verschijnselen genoemd.

Stroomruggen en kommen

Toen zo'n 1200 jaar geleden de eerste mensen het gebied gingen bewonen waren zij volgzzaam aan het landschap dat door de natuur bepaald werd. De rivier had hogere en drogere stroomruggen en nattere, lage kommen achtergelaten. Logischerwijs waren de hogere plaatsen het meest geschikt voor landbouw en bewoning. Daar was het makkelijker bouwen, letterlijk de weg van de minste weerstand. Daarom doen

we nu dan ook juist op die plaatsen belangrijke archeologische vondsten, waarbij de oudste bebouwing wordt aangetroffen. Naarmate de bevolking groeide steeg de behoefte aan meer grond. Daarvoor werden ook de minder toegankelijke gebieden gereed gemaakt voor de landbouw. Deze lage natte kommen hadden soms een leuke verrassing: een net wat hoger gelegen relatief kleine 'crevasserug' of stroomrug. Daar werden dan ook de zwaardere, grote stenen gebouwen neergezet. Voorbeelden hiervan zijn de kerk van Schalkwijk op de Brink en de toren van Vuylcop. Dat zijn allemaal sporen die verraden wat zich hier in het verleden heeft afgespeeld.

Nieuwsgierig geworden of zelf gaan spoorzoeken? Het boekje 'Fietsen door verdwenen rivieren' is voor 4,95 te koop bij de Gemeente InGang, boekhandel Wijs of te bestellen bij de provincie Utrecht via telefoonnummer 030-2582228.

U houdt gewoon droge voeten!

Nog meer fietsen of wandelen door Houten?

Fietsen door verdwenen rivieren leidt u op de fiets langs verschillende aardkundige fenomenen in Houten. Wilt u nog meer fietsen of wandelen door het mooie Houtense landschap probeer dan eens de natuurpleinen 't Goy en Schalkwijk. Deze twee natuurpleinen leiden u te voet langs mooie plekjes in het buitengebied en leren u het landschap kennen waar u doorheen loopt. Van beide routes zijn boekjes te koop in de Gemeente InGang. 'Vogelroutes in en om Houten' is een gids met vier wandelroutes en drie fietsroutes die u leren te ontdekken waar in Houten vreemde vogels te bewonderen zijn. Ook in de komende wintermaanden is er dus voldoende aanleiding om erop uit te trekken! De vogelroutegids is te koop in de Gemeente InGang of bij de lokale boekhandel. Nog niet voldoende beweging gehad? Kijk voor een volledig overzicht op www.houten.nl/wandelenenfietsen

Bouwen

Nieuw huis voor steenuil

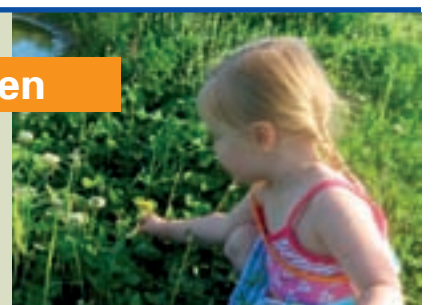
Binden

Makkelijk struinen

Bruisen

Avontuur voor jong en oud

Natuurlijke ontwikkeling op het 'Snoekenland'

► Een avontuur voor jong en oud

Aan de Provincialeweg 69 in Schalkwijk staat het statige 'Dijkhuis' uit 1866. Tegenwoordig is het in gebruik als woon- werkpand. Bewoonster Maria Scholts geniet met volle teugen van deze plek en laat de geschiedenis herleven, ook in de tuin.

'De kleinkinderen vinden de schommel en de zandbak in de tuin geweldig, maar ze moeten toch vooral altijd even naar het 'Snoekenland', vertelt Maria Scholts enthousiast. Het 'Snoekenland' is een natuurlijk ontwikkeld stukje land van een halve hectare, aangrenzend aan de bestaande tuin. Ze kochten het stuk grond drie jaar geleden. 'Vroeger hoorde deze grond ook bij het huis. Van een oude Schalkwijkse dame hoorden we dat het toen het 'Snoekenland' heette en zo noemen we het nu weer.' Op het Snoekenland moesten fruitbomen komen, struiken en veel water. In overleg met de gemeente Houten werd een ontwerp voor het gebied gemaakt. De landschapscoördinator gaf adviezen voor de natuurontwikkeling.

'We hebben gezocht naar fruitbomen die ziekteresistent zijn, zodat je geen bestrijdingsmiddelen hoeft te gebruiken. Dan kom je al snel uit bij oude, sterke soorten zoals de Jonathan appel, een Opal pruimenboom, de mispel en een Kruidenier perenboom.' De eerste oogst stooftpeertjes is inmiddels bereid, en ze smaakten heerlijk. Tuinman Henk van Noort vindt het leuk om met die oude soorten te werken: 'Je leert elke keer wat bij. Ik weet nu bijvoorbeeld hoe ik hoogstamfruitbomen moet snoeien en wat je met mispel kunt doen.' De mispel is een ouderwetse vrucht, die eerst moet rotten voordat je er jam of gelei van kunt maken.

Maria is geïnteresseerd in de geschiedenis van de plek waar zij woont en heeft daar onderzoek naar gedaan in archieven. De vroegste stukken leiden terug naar 1460. Ze vond het dan ook niet erg om de grond

Foto: Fam. Scholts

De kleinkinderen van Maria Scholts genieten volop van het Snoekenland

van het Snoekenland te laten onderzoeken door amateurarcheologen. Dat kost wel wat extra tijd als je een stukje grond wilt ontwikkelen. Als tip geeft Maria dan ook mee om zo vroeg mogelijk te overleggen met gemeente, provincie, waterschap en de archeologen als je een stuk grond wilt ontwikkelen. Dan kom je later niet voor verrassingen te staan.

De gemeente Houten is voorstander van het gebruik van oude, streekeigen beplanting. Het Snoekenland is daar een goed voorbeeld van. Met het ontwerp is ervoor gezorgd dat er elk seizoen wel iets bloeit.

In de lente de bloesem, in de zomer de bloemen, in de herfst rozenbottels en in de winter rode besjes. Henk laat in principe alles zijn gang gaan, maar wel 'onder begeleiding'. 'Het moet geen enorme wildernis worden, dus het vraagt wel de aandacht. In de zomer doen we niet veel meer dan een padenstructuur maaien.' Over die paadjes kunnen kinderen heerlijk struinen, vertelt Maria. 'In de zomer staan de bloemen zo hoog dat de kleinkinderen er een beetje tussen kunnen verdwijnen. Dat vinden ze prachtig.' Ook de kikkerpoel is een geliefd onderdeel. 'Daar leven kikkers, padden en slakken. Soms zitten er ook eenden of een

reiger. Als je aan komt lopen zie je van alles wegschieten.'

In het kleine natuurgebied is ook een drassig stukje aangelegd met een eilandje. Henk vertelt dat daar al een aantal eenden en waterkippen heeft gebroed. 'Het water staat meestal zo'n 20 cm hoog. Wij kunnen daar doorheen lopen, maar katten bijvoorbeeld kunnen het eilandje niet bereiken. Dat maakt het een perfecte broedplek.' Het Snoekenland heeft ook een educatieve waarde. Maria: 'Je kunt aan de hand van de natuur van alles aan kinderen vertellen en uitleggen. Er is altijd wel iets te beleven, voor jong en oud!'

Aanleg van het bos Nieuw Wulven

Foto: gemeente Houten

Er wordt dit jaar hard gewerkt aan 'nieuwe natuur' in Houten. In juli is door de gemeente in het populierenbos tussen bedrijventerrein het Rondeel een nieuwe kikkerpoel aangelegd. Door deze ingreep ontstaat een mooi leefgebied voor verschillende soorten planten en dieren, zoals de lisdodde, pijlkruid, kikkers, amfibieën en libellen. In het kader van de ruilverkaveling RAK Kromme Rijn wordt er eind 2007 bij de Rietdijk 4 hectare natuur aangelegd, waaronder een bosje, natuurvriendelijke oevers, sleedoornstruweel, plasdraszones, twee poelen en een wandelpad met 2 bankjes. En last but not least: in Nieuw Wulven ten noorden van Houten rondt de Dienst Landelijk Gebied momenteel de inrichting van het bos af. Er zijn natuurvriendelijke oevers aangelegd en poelen gegraven en de komende maanden worden wandel- en fietspaden, een uitkijkeuvel, nieuw bos en parkeerplaatsen gerealiseerd. In totaal is Bos Nieuw Wulven straks 110 hectare groot. Ruim baan dus voor de Houtense natuur!

Nieuwe natuur

► Bouwen aan Houten

Nieuwsbrief Natuur en Landschap

Militairen gebruikten de Gedekte Gemeenschapsweg als veilig looptraject tussen fort Honswijk, het Lunet aan de Snel en het Werk aan de Korte Uitweg. Zij konden beschut over de weg lopen doordat er een hoge aarden wal naast ligt. Langs de weg waren ook een aantal schuilplaatsen. De aarden wal diende ook ter verdediging van het Inundatiekanaal en de niet-inundeerbare strook langs de Noorder Lekdijk. Niet-inundeerbaar betekent dat dit gebied niet onder water gezet kon worden.

Wat gaat er gebeuren? De aarden wal is in de loop der tijd 'verwilderd'. Het oorspronkelijke profiel is niet meer terug te zien. Bij de restauratie van de wal wordt het ontwerp uit 1870 gebruikt, waarmee het kenmerkende profiel wordt teruggebracht. Verder komt er op de wal een pad naar een uitzichtpunt, zodat recreanten het weidse landschap kunnen bewonderen. In de wal wordt ook een uitsnede gemaakt om uitzicht te bieden op het landschap. De bomenrij langs de weg wordt zoveel mogelijk gehandhaafd. De bomen zijn aangeplant om de weg voor de vijand te maskeren en dragen bij aan de karakteristiek van de Gedekte Gemeenschapsweg.

De restauratie van de weg is een onderdeel van het rijksproject Nieuwe Hollandse Waterlinie. Het gebied waar de Gedekte Gemeenschapsweg in ligt, Linieland, is één van de 'enveloppen' van dit project.

De 'Gedekte Gemeenschapsweg' in Tull en 't Waal wordt in ere hersteld. De weg langs het Inundatiekanaal werd tussen 1874 en 1879 aangelegd als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Kenmerkend profiel komt terug

► Gedekt wandelen over de Gemeenschapsweg

De aarden wal is in de loop van de tijd 'verwilderd'.

Met projecten zoals het herstel van de weg willen we dit deel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie weer herkenbaar, leefbaar en toegankelijk maken. Onlangs werden in dit kader de baggerwerkzaamheden en de munitieruiming van het Inundatiekanaal en de omliggende fortgrachten succesvol

afgerond. Ook dit project draagt bij aan het verbreden van de recreatieve mogelijkheden van Linieland. Door het baggeren en ruimen van de munitie kan het water in het Inundatiekanaal en omliggende watergangen weer vrij doorstromen. Daarmee kunnen ze in de toekomst

deel uitmaken van een kanoroute in het gebied. De gerestaureerde Gedekte Gemeenschapsweg functioneert straks als wandelverbinding in het gebied. De restauratiewerkzaamheden starten naar verwachting in december van dit jaar.

► Wandelknelpunten Houten opgelost

In nauwe samenwerking met Arjen van Kaam van wandelbelangenvereniging Te Voet zijn in het buitengebied van Houten de 'kleine wandelknelpunten' in kaart gebracht.

In de vorige nieuwsbrief kon u lezen dat de wandelknelpunten geïnventariseerd werden. In totaal zijn er tien knelpunten gesignaleerd op bestaande wandelverbindingen. Na onderzoek bleken uiteindelijk zeven knelpunten opgelost te kunnen worden. Door bijvoorbeeld het plaatsen van een degelijke overstap over een raster, het aanleggen van een dam in een sloot, het plaatsen van een nieuw hekwerk en het aanpassen van aanwezige routemarkeringen van de natuurpaden. Eind september zijn alle werkzaamheden verricht om het buitengebied beter

Foto: gemeente Houten

toegankelijk te maken voor de wandelaar die zich graag over onverharde paden beweegt. Het project werd gecoördineerd door Te Voet en de gemeente Houten en gefinancierd door de Provincie Utrecht, Agenda 2010, Wandelen in Utrecht.

► Steenuilen verkennen Houtense woningmarkt

Al enkele jaren worden er steenuil kasten in het Houtense buitengebied geplaatst. Sinds 2002 zijn er vijftig nieuwe kasten geplaatst. Jaap ten Boer, vrijwilliger van de Milieuwerkgroep Houten werkt al enkele jaren met de gemeente samen voor de juiste plaatsing van de steenuil kasten. De gemeente geeft aan Jaap de locaties door die mogelijk interessant zijn voor een kast, en ook Jaap zelf ziet regelmatig een geschikt stekje.

Het is altijd even wennen, een nieuwe woning, maar langzamerhand worden er steenuilen gespot bij de kasten. Van tenminste één kast is zeker dat daar afgelopen zomer een steenuil gebivakkeerd heeft. Maar er zijn ook krakers actief! Andere vogels vinden de kasten ook een

Foto: Marc van Leeuwen (ook foto steenuil)

Steenuilkast

mooi onderkomen, maar gelukkig hoeft dat een steenuil niet persé te belemmeren.

Kent u een mooi plekje voor een steenuil kast in het buitengebied? Neem contact op met de landschapscoördinator van de gemeente Houten via 030 - 65 92 611.

► Onderzoek in Houtense uiterwaarden

Foto: gemeente Houten

In de eerste helft van dit jaar hebben vier studenten onderzoek gedaan naar de aardkundige en cultuurhistorische waarden van de uiterwaarden van de Lek op Houtens grondgebied. De studenten van de Universiteit Utrecht, faculteit Geowetenschappen, deden dat in opdracht van de gemeente Houten. Het inventariseren en in kaart brengen van de aardkundige en cultuurhistorische waarden in de uiterwaarden sluit mooi aan bij het project "Ruimte voor de Rivier". Dit project heeft tot doel de opvangmogelijkheden voor hoog water binnen de dijken te vergroten en de doorstroming van het water te verbeteren. Meer hierover vindt u op www.ruimtevoorde rivier.nl.

Het gevolg is dat het uiterwaardenlandschap in Nederland de komende jaren behoorlijk gaat veranderen. Om te voorkomen dat waardevolle cultuurhistorische en aardkundige waarden verdwijnen omdat het bestaan ervan niet bekend is, is het verkennende onderzoek uitgevoerd. De resultaten worden gebruikt als input voor de verdere planontwikkeling in het kader van Ruimte voor de Rivier. In de Houtense uiterwaarden zijn onder andere (restanten) van kronkelwaarden, wielen, bunkers, zeer oude sloot- en ontginningspatronen, kleiputten of tichelgaten, rabatten en een kleihaven gevonden.

► Ecologisch bermbeheer?

In 2005 is onderzoek verricht naar de natuurwaarden van de bermen in het buitengebied van Houten. Op basis van een aantal criteria is toen ook een selectie gemaakt van bermen die een goede potentie hebben om zich te ontwikkelen tot een natuurlijke berm.

De aanleiding voor dit onderzoek is het Landschapsbeleidsplan van de gemeente Houten (2002). Het verkennen van de haalbaarheid van ecologisch bermbeheer staat daarin als voorbeeldproject genoemd. Bij ecologisch bermbeheer worden de bermen net als nu twee keer per jaar gemaaid, maar wordt het maaisel afgevoerd. Door de afvoer van het maaisel, dat voedingsstoffen bevat, groeien met name grassen uiteindelijk minder hard. Daardoor krijgen planten die van nature thuishoren in het rivierengebied de ruimte om zich te ontwikkelen.

In 2006 zijn de extra kosten voor het afvoeren van maaisel berekend. Er bleek voor dit bedrag geen toereikend budget beschikbaar te zijn. Daarom wordt momenteel bekeken of er ruimte in de begroting te creëren is, door bijvoorbeeld het beheer van de bermen aan te passen. Zo kan het ecologisch bermbeheer op sommige misschien toch toegepast worden.

► Beeldbladen landschapselementen Kromme Rijn

De landschapscoördinatoren van de Stuurgroep Kromme Rijnlandschap en de gemeente Houten hebben samen initiatief genomen voor het maken van zogenaamde beeldbladen.

De beeldbladen geven in één oogopslag een duidelijk beeld van streekeigen landschapselementen in het Kromme Rijngebied, en waar deze bij voorkeur aangelegd moeten worden. Zoals de naam al aangeeft is het beeldblad vooral een foto-overzicht van zo'n streekeigen landschapselement: in de winter, zomer, in bloei, in de beginjaren en aan het eind.

Het doel van de beeldbladen is om inwoners van het buitengebied, maar ook gemeenten en waterschappen te informeren over hoe zij hun steentje kunnen bijdragen aan de versterking van het streekeigen karakter van het Kromme Rijngebied. Er worden beeldbladen gemaakt van onder andere knotbomen, sleedoornstruwelen en lanen. De beeldbladen zijn nog dit jaar gereed en kunnen gratis gedownload worden van de websites van de gemeente Houten en het Kromme Rijnloket. Ze zijn ook op te vragen bij de landschapscoördinatoren.

Foto: gemeente Houten

► Stadsvogelprijs 2007

De Vogelbescherming Nederland zet zich in voor de bescherming van in het wild levende vogels en hun leefgebieden. Ook is er een speciaal programma voor de stadsvogel: daarin stimuleren zij de kennisuitwisseling over stadsvogels en wat men kan doen om hun leefomgeving te verbeteren.

Ook dit jaar wordt door de Vogelbescherming de 'Stadsvogelprijs' uitgereikt aan een gemeente die zich op een bijzondere wijze voor stadsvogels inzet. Veertien

gemeenten dienden hun projecten in, waaronder Houten. Houten heeft het project 'Vogelroutes in en om Houten' ingediend, een mooie samenwerkingsvorm tussen vrijwilligers en gemeente. Het project resulteerde in een zeer gewilde vogelgids over waar je het beste welke vogels kunt spotten in Houten, en wat je zelf kunt doen om meer vogels in je tuin te krijgen. Met de informatie uit de gids worden inwoners bewuster van de vogels in hun woonomgeving.

De genomineerden voor de prijs zijn inmiddels bekend, Houten zit er helaas niet bij. Op 8 november wordt de winnaar bekend gemaakt.

Groeten uit Houten

Deze foto werd toegestuurd door Winny Hessing uit Houten. De foto is genomen vanaf de Heemstedeweg in Houten en toont het gerestaureerde kasteel Heemstede in het groen. Winny Hessing reageerde op onze oproep voor mooie foto's van een karakteristiek stukje Houtens landschap. Heeft u ook een bijzondere foto? Stuur 'm op! De mooiste inzending wordt geplaatst in de volgende nieuwsbrief. Vermeld bij de foto uw naam en woonplaats en de locatie in de gemeente waar de foto genomen werd. Mail uw foto naar: ronald.van.diessen@houten.nl.

► Vertrek Ronald van Diessen

Per 1 december 2007 vertrek ik bij de gemeente Houten in verband met mijn emigratie naar Australië. Sinds december 2001 werk ik bij de gemeente aan de uitvoering van het landschapsbeleid. Daardoor werden onder andere tien poelen, tientallen hoogstamfruitbomen en vele houtsingels aangelegd in het buitengebied. Ook het inrichten en openstellen van de beiden lanen van landgoed Wickenburgh, natuurpad Schalkwijk en 't Goy, Vogelroutes Houten, fietsen door verdwenen rivieren, het speelnatuurgebied Nieuw Wulven, de aanleg van ringslangbroeihopen, enz. vormen daar een onderdeel van. Ik ben bij vele mensen in het buitengebied op bezoek geweest voor advies over aanleg en onderhoud van erfplanting en kleinschalige natuurontwikkeling. Via deze weg wil ik iedereen bedanken die op zijn manier een bijdrage heeft geleverd aan een groener Houten!

Ronald van Diessen

Op dit moment is nog niet bekend wie mijn opvolger wordt, maar daar wordt aan gewerkt.

RONALD VAN DIESSEN

INFORMATIE

Wilt u meer weten over de onderwerpen in deze nieuwsbrief of wilt u advies op maat? Neem dan contact op met Ronald van Diessen, landschapscoördinator van de gemeente Houten, tel 030 6392611 of via e-mail Ronald.van.Diessen@houten.nl Meer informatie over het Houtens landschap vindt u ook op www.houten.nl/landschap. Hier kunt u ook deze nieuwsbrief downloaden.

COLOFON

'Bouwen aan Houten - Nieuwsbrief Natuur en Landschap' is een uitgave van de gemeente Houten. Alle edities van Bouwen aan Houten vindt u ook op www.houten.nl.

REDACTIE

Gemeente Houten
Postbus 30
3990 DA Houten
gemeentehuis@houten.nl

VORMGEVING

Vormaten Ontwerpers, Cothen